

Redakcja naukowa
Magdalena Hawrysz
Magdalena Jurewicz-Nowak
Irmina Kotlarska

Zielonogórskie
SEMINARIA
Językoznawcze
2019

ZIELONOGÓRSKIE
SEMINARIA JĘZYKOZNAWCZE

2019

ZIELONOGÓRSKIE
SEMINARIA JĘZYKOZNAWCZE

2019

**Dyskursy o przeszłości.
Dyskursy w przeszłości**

Redakcja naukowa

Magdalena Hawrysz
Magdalena Jurewicz-Nowak
Irmina Kotlarska

Zielona Góra 2020

RADA WYDAWNICZA

Andrzej Pieczyński (*przewodniczący*), Katarzyna Baldy-Chudzik, Van Cao Long, Rafał Ciesielski, Eugene Feldshtein, Roman Gielerak, Bohdan Halczak, Małgorzata Konopnicka, Krzysztof Kula, Marian Nowak, Janina Stankiewicz, Zdzisław Wołk, Agnieszka Ziółkowska, Franciszek Runiec (*sekretarz*)

RECENZENCI

Iwona Kaproń-Charzyńska, Dorota Kozaryn, Danuta Lech, Magdalena Pietrzak, Maria Trawińska

KOMITET WYDAWNICZY

Marzanna Uździcka (*przewodnicząca*), Magdalena Hawrysz (*sekretarz*),
Anna Wojciechowska (*sekretarz*)

RADA NAUKOWA

Alena Jaklová (Czechy/Czeskie Budziejowice), Ała Krawczuk (Ukraina/Lwów),
Matthias Rammelmeyer (Niemcy/Bonn), Stanisław Borawski (Polska/Zielona Góra),
Marian Bugajski (Polska/Zielona Góra), Marek Cybulski (Polska/Łódź),
Elżbieta Umińska-Tytoń (Polska/Łódź)

Wersja pierwotna drukowana

REDAKCJA JĘZYKOWA

Beata Szczeszek
Irmina Kotlarska (język angielski)

KOREKTA

Monika Nowecka

REDAKCJA TECHNICZNA

Jolanta Karska

© Copyright by Uniwersytet Zielonogórski
Zielona Góra 2020

ISSN 2299-4572

ISBN 978-83-7842-405-5

OFICyna WYDAWNICZA UNIWERSYTETU ZIELONOGÓRSKIEGO

65-246 Zielona Góra, ul. Podgórna 50, tel. (68) 328 78 64
www.ow.uz.zgora.pl, sekretariat@ow.uz.zgora.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
-------------	---

Część pierwsza DYSKURSY O PRZESZŁOŚCI

Agnieszka A. Niekrewicz , <i>Między gloryfikacją a szyderstwem. Rola odwołań historycznych w memach internetowych</i>	13
Kaja Rostkowska-Biszczyńska , <i>Paradygmat romantyczny w dyskursie publicznym na przykładzie zbioru wywiadów Smoleńsk Teresy Torańskiej</i>	25
Iwona Żuraszek-Ryś , <i>O zmianach zielonogórskich urbanonimów spowodowanych względami politycznymi (z perspektywy dyskursu publicznego)</i>	37
Magdalena Hawrysz , <i>Kobięcy dyskurs niepodległościowy – źródła do badań</i>	49
Beata Raszevska-Żurek , <i>Dawność jako jeden z wyznaczników wartości pojęć etycznych i społecznych w czasach średniopolskich</i>	65

Część druga DYSKURSY W PRZESZŁOŚCI

1. Dyskurs naukowy i edukacyjny

Artur Rejter , <i>Poradnikowy wymiar dyskursu naukowego wieków dawnych</i>	81
Iwona Pałucka-Czerwik , <i>Sposoby wyrażania opinii o przedmiocie i stanie badań w opracowaniu naukowym z dziedziny prawa autorstwa Michała Bobrzyńskiego (XIX w.)</i>	91
Irmina Kotlarska , <i>Znajomość języka angielskiego jako wartość w świetle wybranych materiałów do nauki tego języka z lat 1788-1947 – przyczynek do badań nad dyskursem edukacyjnym</i>	105

2. Dyskurs prawny i urzędowy

Magdalena Jurewicz-Nowak , <i>Językowy wyraz świadomości aksjologicznej wspólnoty komunikatywnej warunkowanej prawnie (na podstawie materiałów wstępnych do zbiorów prawa z XVI w.)</i>	123
Małgorzata Dawidziak-Kładoczna , <i>Genologiczne zróżnicowanie akt sejmików ziemskich</i>	143

Małgorzata Iżykowska, Aleksandra Starczewska-Wojnar, Dziewiętnastowieczne górnośląskie protokoły sądu rozjemczego jako podstawa badań językowych..... 157

3. Dyskurs religijny

Joanna Kulwicka-Kamińska, Intensyfikatory treści w dyskursie religijnym 177

Joanna Kamper-Warejko, Treściowe i językowe wykładniki podejścia do kultu Maryi w protestanckim kazaniu na święto Wniebowzięcia NMP (Artomiusz 1595)..... 191

4. Dyskurs artystyczny

Elżbieta Umińska-Tytoń, Miasto widziane z okien dyliżansu (na podstawie itinerarium Jakuba Lanhausa z lat 1768-1769)..... 211

Rafał Zarębski, Pomiędzy konwencją a kreacją językową. Miasto w Podróży do Ziemi Świętej, Syrii i Egiptu Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła „Sierotki”..... 223

Dorota Szagun, Funkcje nazw własnych w dyskursie tożsamościowym. Na podstawie wybranych powieści i opowiadań historycznych Elżbiety Cherezińskiej i Jacka Komudy..... 237

Jowita Żurawska-Chaszczevska, Formy adresatywne w powieści „Wdowiec” Józefa Korzeniowskiego..... 253

WSTĘP

Oddawany do rąk Czytelników tom gromadzi artykuły, dla których pojęciem kluczowym jest dyskurs. Ta pojemna kategoria pozwala skupić się na różnorodnych aspektach zachowań językowych, akcentując nie tylko samą formę przekazu, lecz także jej właściwości i strategię wytwarzania w odniesieniu do sytuacji użycia w szeroko rozumianym kontekście komunikacyjnym. Znajduje to odzwierciedlenie w prezentowanych tu studiach, których autorzy na podstawie różnorodnych źródeł przyglądają się zarówno dyskursom w przeszłości, jak i wielorakim sposobom mówienia o przeszłości. Ta perspektywa zadecydowała o dwudzielności tomu.

*

W części pierwszej pomieszczone są szkice analizujące opisy czasu minionego w tekstach różnego typu. Opracowania ujawniają funkcjonalizację przeszłości, która staje się narzędziem oceny współczesności w memach internetowych, źródłem poznania punktu widzenia na odzyskanie niepodległości w tekstach pisanych przez kobiety, tematem bolesnych rozmów, powodem zmian nazw w otaczającej nas przestrzeni, a także wartością, będącą m.in. źródłem patosu i mitologizacji zjawisk.

Aksjologizacją przeszłości zajęła się **Agnieszka Niekrewicz**. Autorka omawia sposoby przedstawiania zdarzeń i bohaterów historycznych w memach internetowych: analizuje wykorzystane w nich środki graficzne, leksykalne, słowotwórcze, fleksyjne i stylistyczne.

W kręgu aksjolingwistyki pozostaje studium **Beaty Raszewskiej-Żurek**, która przygląda się kategorii dawności w okresie staro- i średniopolskim. Analizy świadczą, że *dawność* nie jest na stałe nacechowana aksjologicznie. W okresie średniopolskim

była traktowana jako wartość sama w sobie, konotując wartości z kręgu pojęć etycznych i społecznych.

Wydarzenia z przeszłości w różny sposób stają się determinantami językowej teźniejszości, czego dowodzi tekst **Iwony Żuraszek-Ryś**. Na podstawie onimów oraz wypowiedzi uczestników dyskursu publicznego autorka śledzi zmiany zielonogórskich hodonimów po zakończeniu II wojny światowej i stara się uchwycić przyczyny przeobrażeń, zwłaszcza w powiązaniu z sytuacją polityczną.

Z kolei **Kaja Rostkowska-Biszczyńska** bada odradzanie się romantycznego paradygmatu w dyskursie publicznym na podstawie książki Teresy Torańskiej *Smoleńsk*. Przywołuje dostrzeżone przez dziennikarkę romantyczne symbole i wątki, np. kult cierpienia i sakralizację ofiar.

Sposób postrzegania ważnego wycinka rzeczywistości w przeszłości stał się przedmiotem zainteresowań **Magdaleny Hawrysz**. Autorka prezentuje zbiór tekstów źródłowych, których analiza umożliwi badania nad kobiecym dyskursem niepodległościowym. Projektowane cele badawcze to m.in. wskazanie semantycznych i leksykalnych centrów, skonwencjonalizowanych konstrukcji i zabiegów językowych tego typu dyskursu.

*

Druga część tomu zawiera artykuły prezentujące różne typy dyskursów w przeszłości: naukowy i edukacyjny, prawny i urzędowy, religijny oraz artystyczny.

Artur Rejter zwrócił uwagę na wielowymiarowość dyskursu naukowego. Przedmiotem zainteresowania badacza stały się zróżnicowane gatunkowo teksty o tematyce medycznej, które ilustrują poradnikowy wymiar dyskursu naukowego w okresie od XVI do XVIII wieku. Analizy dowodzą, że konstytutywna dla dyskursu naukowego złożoność warunkowana jest przenikaniem się dyskursów, co skutkuje obecnością wielorakich kategorii stylowych i form gatunkowych.

Jedną ze strategii dyskursywnych realizowanych w obrębie dyskursu naukowego wzięła na warsztat **Iwona Pałucka-Czerniak**. Przedmiotem zainteresowania uczyniła sposoby wyrażania opinii o przedmiocie i o stanie badań w pracy z zakresu historii prawa autorstwa Michała Bobrzyńskiego.

W kręgu rozważań o dyskursie edukacyjnym w przeszłości pozostaje opracowanie **Irminy Kotlarskiej**, która rekonstruuje sposób postrzegania języka angielskiego i jego znajomości w wybranych tekstach edukacyjnych wydawanych od połowy XVIII wieku do zakończenia II wojny światowej.

Uwagę badaczy przykuły także teksty reprezentujące dyskurs prawny i urzędowy. Istotnym parametrem dyskursu prawnego jest akcentowanie norm etycznych, na co zwróciła uwagę **Magdalena Jurewicz-Nowak**. Autorka, przyglądając się materiałom

wprowadzającym do szesnastowiecznych kodeksów prawnych, zajęła się ustaleniem, jakie wartości są w nich obecne, przedstawiła ich typologię oraz wykładniki językowe.

Dokumentem dawnego porządku prawnego, który determinował zaistnienie określonych działań komunikacyjnych, są akta sejmików ziemskich. Ich kształt genologiczny przedstawiła **Małgorzata Dawidziak-Kładoczna**, wskazując, że w dyskursie sejmikowym funkcjonuje ponad 20 gatunków normatywnych. Obserwowane od XVI do XVIII wieku wahania w obrębie ich nazw są dowodem formowania się tego typu dyskursu.

Teksty prawne są też świadectwem żywej mowy. Akcentują to **Małgorzata Iżykowska** i **Aleksandra Starczewska-Wojnar** prezentujące górnośląskie protokoły sądu rozjemczego z XIX wieku. Autorki wskazały na wartość tych dokumentów dla badań nad zakresem używania polszczyzny w warunkach obcej państwowości i nasilonych procesów germanizacyjnych.

Kolejnym typem dyskursu, któremu poświęcono uwagę, jest dyskurs religijny. **Joanna Kamper-Warejko** przyjrzała się sposobowi ujęcia kultu Maryi w protestanckim kazaniu Piotra Artomiusza na święto Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Analizy zaowocowały ustaleniem argumentów i wątków, do których odwoływali się kaznodzieje różnych obozów religijnych.

O perswazyjności dyskursu religijnego pisze także **Joanna Kulwicka-Kamińska**. Autorka przyjrzała się środkom ekspresji służącym wzmocnieniu treści na poziomie formalnej oraz semantycznej struktury wypowiedzenia w mużułmańskich tekstach religijnych. Porównując trzy przekłady Koranu na język polski, wykazała, że intensyfikacja treści nadająca wypowiedzeniu charakter perswazyjny jest immanentną cechą dyskursu religijnego.

Ostatnim typem dyskursu, jaki został poddany analizie, jest dyskurs artystyczny. **Jowita Żurawska-Chaszczevska** zajęła się idiostylem Józefa Korzeniowskiego. Opis form adresatywnych w powieści *Wdowiec* wskazuje, że ten element warstwy językowej powieści odzwierciedla zarówno indywidualizm Korzeniowskiego, jak i jego wierność w odtwarzaniu dziewiętnastowiecznych obyczajów.

Indywidualizm twórcy interesuje także **Elżbietę Umińską-Tytoń**. Autorka bada osiemnastowieczny dziennik podróży do Rzymu zakonnika Jakuba Lanhausa i udziela odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu tekst nawiązuje do tradycji staropolskich diariuszy, w jakim zaś odzwierciedla prywatny charakter zapisków.

Z kolei pamiętnik z podróży Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła „Sierotki” pozwolił **Rafałowi Zarębskiemu** odtworzyć sposób językowej kreacji miasta. Jak dowodzi badacz, wykorzystane do tego celu środki językowe odzwierciedlają naturalną dla podróżnika chęć poznania świata umocowaną w konwencji retorycznej o rodowodzie antycznym.

Konstruowanie przez pisarzy tożsamości indywidualnej i zbiorowej stało się przedmiotem zainteresowania **Doroty Szagun**. Jej studium poświęcone osobowym nazwom własnym w twórczości Jacka Komudy oraz Elżbiety Cherezińskiej wskazuje, że literacki dyskurs tożsamościowy może być budowany poprzez deprecjację znanych czytelnikom wzorów lub opierać się na dyskursie historyczno-patriotycznym z elementami kosmopolitycznymi i feministycznymi.

*

Oddając tom w ręce Czytelników, mamy nadzieję, że lektura zawartych w nim artykułów podejmujących różnorodne wątki i sposoby wyzyskania pojęcia dyskursu w badaniach językoznawczych przyczyni się zarówno do wzbogacenia pejzażu lingwosfery w przeszłości, jak i zrozumienia roli, jaką przeszłość odgrywa we współczesności.